

KOLEJÁCI – ABSTINENTI?

K PROBLÉMU KONZUMACE ALKOHOLU A TABÁKU NA MASARYKOVĚ VYSOKOŠKOLSKÉ KOLEJI V PRAZE ZA PRVNÍ REPUBLIKY

JANA KYNKOROVÁ

Na Hradčanech sídlila v době První republiky vysokoškolská kolej ubytovávající cca 250 nemajetných studentů. Kolej měla propůjčenou část Zemské donucovací pracovny v Loretánské ulici a ze začátku rovněž křídlo nedalekého kapucínského kláštera na Loretánském náměstí. Po dobu prvních osmi let nesla kolej jméno prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka.¹ O ubytovaných studentech byla každoročně sbírána statistická data, která se mimo jiné vztahovala i k otázkám abstinence od alkoholu a kouření.² Z rozsáhlého statistického materiálu se bohužel dochovalo jen torzo, jehož vypovídací hodnota je omezená. Pokud jej však srovnáme s jinými dochovanými materiály, je možné tuto výpovědní hodnotu zvýšit, a právě na abstinenci bych ráda demonstrovala možnosti a také hranice srovnávání statistických údajů s jinými prameny. Důležitou roli zde hraje paměť a vzpomínání, respektive zapomínání.

Dobový pohled na alkohol ovlivňovaly názory prezidenta Masaryka, který svůj odpor k alkoholismu vyjadřoval jak před válkou,³ tak i po vzniku republiky. Ve svých projevech a knihách zdůrazňoval důležitost boje proti němu zejména v rodinách a ve školách.⁴ Prezident upřednostňoval úplnou abstinenci a apeloval na inteligenci dobře obeznámenou s důsledky konzumace alkoholu, aby šla příkladem. „*Pivaření*“ bylo podle něj hroblem kultury a pokrokový člověk jej měl za-

1 Kynkorová, Jana: *Kolejáci z Hradčan. Život studentů z pražské koleje na Hradčanech za první a třetí republiky*. Praha 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova. s. 1–2.

2 Národní archiv (dále NA), f. Josef Dubský (dále JD), kart. 3, Statistika Masarykovy stud. koleje podle stavu koncem května 1921.; NA, f. JD, kart. 4, Humorné formuláře statistiky Masarykovy koleje z akademického roku 1925/6.

3 Masaryk, Tomáš Garrigue: *O alkoholismu: předneseno v Dělnickém domě na Vsetíně dne 11. září 1905*. Praha 1908; Masaryk, Tomáš Garrigue: *O ethice a alkoholismu*. Praha 1912.

4 Pražák, František a Masaryk, Tomáš Garrigue: *T. G. Masaryk jako spolutvůrce české výchovy a školy*. Praha: Josef Rašín, 1919, s. 42.

vrhnout, proto „*pijáky*“ označil za reakcionáře.⁵ Masarykovu zásadu propagovali například Sokoli, kteří vystupovali i proti mírnému pití a prohlašovali, že „*pijáci*“ do sokolských jednot nepatří.⁶

Propagaci abstinence nalezneme rovněž ve studentském tisku, který své argumenty opíral o výsledky protialkoholního hnutí, Masarykovy názory či vzory ze zahraničí. Například *Studentská pošta* z června 1919 oznámila obnovení „*Studentského sdružení abstinentního*“ založeného Masarykem⁷ a vyzvala studenty znalé prezidentových názorů o mravním významu abstinence a ochotné následovat příkladu Spojených států, aby se přihlásili k práci⁸ (americkou prohibici pokládal též Masaryk za vzor hospodářský i mravní).⁹ Alice Masaryková ve *Studentském časopisu* apelovala na abstinentní kroužky, aby své členy vzdělávaly a učinily z abstinence nový životní názor propagující zdravé tělo i duši, a aby sdružovaly mládež věřící v cenu života a lidské ideály. Zřeknutí se alkoholu bylo často interpretováno jako pomoc nově vznikajícímu státu a mělo vést k obrození národa. Alice Masaryková v tomto duchu vyzvala mladé, aby pomáhali budovat základy ušlechtlejší lidské společnosti.¹⁰

Aktivitu mezi studujícími vyvíjel odbor mládeže „*Československého svazu abstinentního*“, jehož členové se zavazovali k naprosté abstinenci od alkoholu i kouření.¹¹ V květnu roku 1920 byla Masarykova kolej kontaktována pokladníkem tohoto odboru, který v osobním dopise zval jmenovitě některé studenty na schůzi a žádal je o vyvěšení pozvánky na „*význačné místo*“ v koleji. Pokladníkovy argumenty byly založeny na pokrokovosti abstinence a také na formě svazu, která spíše nežli spolek, měla připomínat klub lidí naladěných v jeden tón harmonie

5 Ze slov Masarykových. Volná myšlenka: časopis volných myslitelů českých, 22. 4. 1923, 14 (17), s. 4.; Masaryk, Tomáš Garrigue: O ethice a alkoholismu. Praha 1912, s. 14; Stránská, Olga: Praktická hospodyňka: souhrn nauk, pokynů a předpisů ke správnému a úspornému vedení domácnosti a návod, jak si může hospodyňka svou namáhavou a zpravidla neutěšenou práci neobyčejně ulehčit. Praha 1927, s. 951; Cestou k převýchově. Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva, 31. 8. 1922, 24 (35), s. 564.

6 Cestou k převýchově. Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva, 31. 8. 1922, 24 (35), s. 564.

7 Masaryková, Alice: Abstinentní hnutí mládeže. Studentský časopis, 28. 11. 1922, 2 (3), s. 65.

8 Abstinentní hlídka. Studentská pošta, 7. 6. 1919, 1 (1), s. 8.

9 Jančík, Drahomír: „Pít či nepít – to je oč tu běží.“ Světy příznivců a odpůrců abstinence v meziválečném Československu. Historická sociologie 2014, 6 (1), s. 48.

10 Masaryková, Alice: Abstinentní hnutí mládeže. Studentský časopis, 28. 11. 1922, 2 (3), s. 66.

11 Archiv University Karlovy (dále AUK), f. Všestudentský archiv (dále VA), Masarykovy studentské koleje (dále MSK), kart. A 313, složka MSK 1920, č. 22, Pozvánka na schůzi odboru mládeže Československého svazu abstinentního 21. 5. 1920.

příštího života.¹² V závěru nacházíme podobnou výzvu jako u Alice Masarykové: „Kolegové! Komu z vás není lhostejným osud osvobozeného národa našeho, dostavte se v počtu co nejhojnějším na tuto schůzi“.¹³

Není zřejmé, zda mělo abstinentsní hnutí dlouhodobý vliv na studenty v Masarykově koleji, protože je o abstinenci záznam pouze ve dvou dochovaných kolejních statistikách. V květnu roku 1921 mělo být v koleji 61 % abstinentsů a téměř 41 % nekuřáků.¹⁴ Roku 1926 se procento abstinentsů snížilo na 47 % zatímco počet nekuřáků stoupl na 54 %.¹⁵ Počet abstinentsů je na první pohled překvapivě vysoký, což může být ovlivněno třemi faktory. Prvním je fakt, že se zjišťovala pouze abstinence od lihovin, což nezahrnuje pivo, které je v pramenech zmiňováno z alkoholických nápojů nejčastěji. Zároveň mohla zapůsobit i soustavná agitace a prezidentovy názory, které na koleji nesoucí jeho jméno patrně rezonovaly. Svou úlohu mohla sehrát i ochota nebrat dotazníky zcela vážně. Ve fondu Josefa Dubského se zachovaly tři exempláře dotazníků, které jsou záměrně vyplněny chybnými údaji. Například v kolonce náboženství je uvedeno „*machometánské či bráhmánské*“, dotyčný měl absolvovat střední školu „*dvoupatrovou*“, umí plovat u zkoušky a vydrží se na studiích, „*když je střízlivej*“. Kolonka věnující se abstinenci byla vyplněna následovně: „Je abstinentsem od kouření *ovšem* od pití lihovin *přirozeně*“.¹⁶ Statistika tudíž mohla být tímto způsobem zkreslena, ale na druhou stranu se ve výsledných datech neobjevuje žádné nepravděpodobné náboženství ani nezjištěná střední škola.¹⁷ Můžeme se tedy domnívat, že na koleji mohlo skutečně bydlet větší procento abstinentsů anebo studentů, kteří považovali abstinenci od lihovin a tabáku za kladnou hodnotu vhodnou ke své či kolejní reprezentaci. Formuláře totiž nebyly anonymní.¹⁸

Abstinence se ale nedostala do jakéhosi kolejního kánonu, tedy do představ o této instituci tvořených samotnými studenty, protože nebyla zmiňovaná ani v kolejních tiskovinách, ani v „*Almanachu hradčanských kolejáků*“ vzniklém k 10. výročí

12 AUK, f. VA, MSK, kart. A 313, složka MSK 1920, č. 22, Pozvánka na schůzi odboru mládeže Československého svazu abstinentsního, 21. 5. 1920.

13 Tamtéž.

14 NA, f. JD, kart. 3, Statistika Masarykovy stud. koleje podle stavu koncem května 1921.

15 Ze statistiky z roku 1926 se nezachovaly výsledky, ale čtyři sčítací archy počítající se 187 studenty, což je pravděpodobně méně, než jich na koleji skutečně bydlelo. K velkému zkresení oproti roku 1921 ale nedojde, protože i v tomto roce neodevzdal větší počet studentů (43) svůj dotazník. AUK, f. VA, MSK, kart. A 313, Návod k provádění kolejní statistiky, s. [48].

16 NA, f. JD, kart. 4, Humorné formuláře statistiky Masarykovy koleje ze šk. r. 1925/6.

17 NA, f. JD, kart. 3, Statistika Masarykovy stud. koleje podle stavu koncem května 1921.

18 Formuláře obsahovaly i kolonku zjišťující jméno. V dochovaných verzích, ve kterých si autoři tropí ze statistiky žerty a vyplňují dotazník úmyslně chybně, jsou kolonky určené pro jméno přeškrtnané, ale je to dáno spíše povahou humorně vyplňovaných údajů než oficiální praxí na koleji. NA, f. JD, kart. 4, Humorné formuláře statistiky Masarykovy koleje ze šk. r. 1925/6.

koleje ani v jinak zpracovaných námětech z kolejního prostředí. Ba naopak, z těchto materiálů je možné nabýt dojmu, že kouření a pití alkoholu bylo běžnou součástí oslav i každodenního života studentů na koleji. Situaci navíc není možné snadno porovnat s jinými kolejemi kvůli nedostatku statistických údajů a torzovitému stavu archivních fondů. Lze uvést jen jednotlivé případy, které mohou ilustrovat stav na jiných zařízeních. Například na Hlávkově koleji bylo jedno z tzv. „založených míst“ pojmenováno „Abstinent“. Tato místa zakládali dobrodinci tím, že koleji věnovali finanční obnos, z jehož úroků bylo pravidelně vypláceno stipendium určitému počtu studentů. Získání stipendia mohl dárce podmínit libovolnými požadavky a konkrétně „Abstinent“ byl určen pro studenty, kteří se zřekli lihovin i kouření. Obsadit takové místo nemuselo být vždy snadné. Například roku 1919 se zprvu nepřihlásil nikdo a správní výbor koleje se začal obávat, že přísným podmínkám studenti nevyhovují. Přesto se rozhodl vypsat konkurz podruhé a trvat na splnění podmínek „vzhledem k mravní stránce věci“.¹⁹ Nakonec se každý rok podařilo zájemce najít a stipendia byla vyplácena celých osmnáct let.²⁰ Konkrétnější informace o počtech abstinentů či nekuřáků z jiných kolejí se mi bohužel objevit nepodařilo.

Nyní přikročím k samotným zmínkám o požívání alkoholu na Masarykově koleji na Hradčanech, přičemž se zdržím těch o pivu, protože neodporují vysokým číslům statistiky abstinentů od lihovin. V kolejním časopisu Vidle z roku 1921 je uvedena báseň o Studentském večeru pořádaném v Měšťanské besedě. V desáté sloce této básně nalezneme kladný vztah k alkoholu nejen autorův, ale i jeho kamarádů z koleje včetně kolejního vrátného Segmüllera:

*„Vodky tam byl plný džber,
dostal ji pan Segmüller,
pili všichni, jak se patří,
Veger vypil aspoň za tři“.*²¹

Rovněž kolejní hymna končí konzumací alkoholu s důrazem na její samozřejmost:

*„Až jednou na vše po letech,
na vše si vzpomenem
a budem sedět v hospodě,
jistě se napijem“.*²²

19 AUK, f. VA, Hlávkova kolej (dále HK), kart. B 221, Protokoly správního výboru, Zápis o schůzi správního výboru 26. května 1919, s. 2.

20 AUK, f. VA, HK, kart. B 19, Kniha „Zakladatelé“ (1903–1931), s. 57–58.

21 Vidle, 21. 4. 1921, 1(7), s. 3.

22 Vrzalík, Jan (ed): Almanach hradčanských kolejáků. Pardubice 1929, s. 171.

Zde je možné namítat, že se pravděpodobně napijí piva. Úryvek uvádím z toho důvodu, že se jedná o poslední sloku důležité písně – hymny, kde pití alkoholu hraje téměř roli pointy. O pravidelném požívání alkoholu některými kolejními studenty svědčí ilustrace ve Vidlích i její komentář: „*Místo zvláštního oznámení dáváme tímto na vědomí, že opustil nás po dlouhém souzení náš soupelešník, dlouholetý předseda dobrovolných pijáků, a přestěhoval se do Kapucínáku č. 3. Truchlící z č. 49*“.²³ (viz obr. 1)

Mezi humorné návrhy na vybavení plánované novostavby koleje nalézáme i rozvod některých nápojů včetně rumu nebo kávy po koleji pomocí potrubí ústí- cího v každém pokoji (viz obr. 2).

V kolejním časopisu Trn nalézáme nejen posluchače vysokých škol, ale i středo- školáky s lahví, dýmku a kartami. Autoři kolejních tiskovin podle všeho vnímali alkohol, tabák či karetní hry jako obecně platné atributy studentů (viz obr. 3).

Jedinou zmínkou o nepožívání alkoholu je stať v „*Almanachu*“ věnovaná hos- tinskému Bryndovi a jeho hospodě v Loretánské ulici. Autor ji prezentuje jako dů- ležitý socializační prostor, místo oslav i „*zapíjení žalu*“, zároveň přiznává, že sem mířili jen ti, kteří „*nebyli nakaženi*“ ideály humanitními (odkaz na Masaryka) a také ti, jenž nenavštěvovali přednášky Norberta Čapka a Alexandra Baťka. Oba pánové totiž propagovali zdravý životní styl a Baťek byl mimo jiné autorem spisku „*Absti- nence*“, projevu s názvem „*Zpověď pijákova*“ nebo desatera přikázání o alkoholis- mu.²⁴ Toto tvrzení o neúčasti některých na pití alkoholu je však ojedinělé.

Již zmíněný rum byl oblíbený především pro svou cenovou dostupnost: „*Rum byl nejlacinější prostředek, kterým se člověk mohl povznést ze šedých zdí kapucínského kláštera [...]*“.²⁵ Z popisu účinků rumu vysvítá, že se jeho konzumací studenti snažili na okamžik zapomenout na neutěšenou realitu. Tuto funkci uvádí rovněž František Heřmánek ve svém románu o koleji: „*A rum [...] ten buď pochválen za pohlazení místo matčiny ruky po hlavě, která se mučí sta- rostí o zítřek [...]*“.²⁶ Širší oblíbenost rumu mezi obyvateli koleje vyplývá z básně v Almanachu:

„*Vy, chudí studenti z hradčanské koleje Masarykovy, [...]*

23 Vidle, 11. 5. 1921, 1 (8), s. 4.

24 Biografický slovník českých zemí. Díl 3, Praha 2005, s. 274.; Baťek, Alexandr: Abstinence. Pra- ha 1913.; Týž: Atlantis, svět předpotopní; Zpověď pijákova: kázání pod širým nebem. Břevnov 1922.; Týž: Co třeba vědět o alkoholismu: Desatero přikázání. Břevnov 1920.

25 Sláma, František: O naší partě. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 109.

26 Heřmánek, František. Kohout lásky: Generační román. Brno 1933, s. 60 srov. Sláma, František: O naší partě. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 108.

odkojeni –
polibky děvčat, rumem a státnicemi, [...]“.²⁷

Rum měl být přidáván do čaje a ve vzpomínkách je takto namíchaný nápoj podáván při oslavách nebo kolejních večerech se zpěvem.²⁸ Ve scénáři filmu „*Studentská republika*“, který si naspali sami kolejáci, je servírován na „večerní hostině“ studentů konané tradičně v pokoji toho, který právě obdržel zásilku potravin z doma.²⁹ V jednom případě jej ve vzpomínkách nalezneme jako úplatu za naslouchání: „Človče, Břetíku, vona je jako andělíček. [...] Tu máš, vem si ještě tu buchtu a přilej si rum do čaje. [...] jen horkému čaji s rumem a buchtám děkoval, že jej kamarád vůbec poslouchal“.³⁰ Jeden z kolejáků si rum údajně naléval i do kávy, ale jednalo se o vyhlášeného milovníka lihovin, který pravidelně chodil na večer ke Staré Paní a ráno ke kořalečnickovi v Nerudově ulici na horký punč.³¹ Tento podnik zaměřený na prodej lihovin je ve Vidlích inzerován jako věhlasné „*sanatorium-Bumburatorium*“ prodávající léky od půl do pěti litrů, které se doporučují mazat třikrát týdně zevnitř.³² Po rumu se k často zmiňovaným nápojům řadí grog³³ užívaný ke zlepšení nálady i proti chladu: „[...] ale grog by se mohl uvařit, je mi nějak zima a smutno [...]“.³⁴

V povídce o Vánocích na koleji je rum z hostince U Zlaté hrušky představen jako důležitá součást štedrovečerní tabule. Povídka byla vydána v časopise Trn k desátému výročí vzniku koleje a nese název „*Kapucínský pomeranč*“ s podtitulem „*Štedrovečerní povídka psaná novim pravopisem*“, jenž reaguje na diskuse o reformě jazyka (omezení užívání písmena ypsilon). Povídka svědčí o spjatosti sváteční chvíle s alkoholem a jeho povzbudivými účinky, jak je zřejmé z přímé řeči studenta Dubského: „[...] alkohol nějak musí být, poněvadž v takový památní den každý má nějakí

27 Sláma, František: K sjezdu. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 91.

28 Alexy, Janko: Ach, v tom kapucínském kláštore. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 104; Sláma, František. O naší partě. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 109.

29 Doubek, František a Preč, Oldřich: Studentská republika: filmové libreto. Praha 1937, s. 15–17; Tyralík, Josef: Kolejáci v kapucínáku. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 112.

30 Doubek, František: Únos. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 77.

31 Dubský, Josef: Fanoušek Holeček jako čtvrtá dimense. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 138.

32 Vidle: Humor-sat. časopis Masarykovy stud. koleje, červen 1924, 4 (5, 6), s. 7.

33 Dubský, Josef: Fanoušek Holeček jako čtvrtá dimense. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 139.; Příbík, Jaroslav: O jedné generaci. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 45–46.

34 Heřmánek, František: Kohout lásky: Generační román. Brno 1933, s. 76. srov. Dubský, J.: Fanoušek Holeček jako čtvrtá dimense. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 139.

*ten bol*³⁵ Rum si údajně nechali nalít U Zlaté hrušky do džbánů zvaného „Egypt“: „*Za chvíli přišolichal se i Venca s egiptem maje již od toho rumu nohi trošku ohnutí a pobalamucení. Taxe to všechno jídlo i s rumem hodilo na stůl a hodlali jsme štědrovečeřeti*“.³⁶ Egypt byla nádoba o objemu osm litrů, kterou studenti užívali nejčastěji k přepravě piva z nedalekého hostince pana Bryndy.³⁷ (viz obr. 4)

Jedna z básní ve Vidlích se inspirovala dobovými humoristickými listy, kde je možné číst například takovýto vtip: „*Žena: ,Nech už toho pítí, Martine! Uvidíš, že jednou v tobě ten špiritus chytí.*‘ – *Muž: ,I ať chytí, já se chci dát beztoho spálit. ...*“.³⁸ Kolejný časopis přejímá tento motiv v morbidně laděné básni sloužící jako rozloučení se studentem, jenž právě dostudoval a opouštěl kolej. Báseň nacházíme pod půllitrem s nápisem „*Popel z malíře*“ a je ve formě nekrologu:

*Maloval velké věci
a dobře hořel v peci.
Však taky v jednom kuse
namáčel se v špirituse.*³⁹

Tabák se v pramenech vyskytuje rovněž častěji, než vyplývá z kolejných statistiky. Kouření cigaret bývá spojováno s chvílemi klidu, například když student odjíždí na prázdniny domů (viz obr. 5).

Cigarety se objevují i při popisu nudy: „*v obláčcích vonného, modrého kouře s večerním šerem a plazivou rozmrzelostí, [...] povídali, zívali, kouřili a čas šel, stékal po okenní mříži [...]*“.⁴⁰ Kouření je spojeno nejen s klidem a pohodou, ale i se stavy citového rozrušení a se snahou nabýt ztracenou duševní rovnováhu: „*[...] vykouril spoustu cigaret a posléze prohlásil, že ženy jsou jen špatné a horší, odešel do svého pokoje velebně a odměřeně, jako muž, snášející statečně svůj osud*“.⁴¹ Tabák nalezneme také v podobě odměny. Například redakce kolejněho časopisu Trn údajně na konci roku užívala výtěžku z prodeje k zakoupení krabičky cigaret, piva a rumu, což společně zkonsumovala a zaprotokolovala.⁴² Ve Vidlích se na-

35 Ančík, Zdena: Kapucínský pomeranč. Trn, 15. 12. 1929, 5 (27), s. 7.

36 Tamtéž.

37 Šlechta, Karel: Kolejný bard. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 123–124; Heřmánek, František: Kohout lásky: Generační román. Brno 1933, s. 81; Doubek, František a Preč, Oldřich: Studentská republika: filmové libreto. Praha 1937, s. 46.

38 Humoristické listy: Archiv českého rozmaru a vtipu, 2. 6. 1922, 65 (24), s. 287.

39 Vidle: Humor.-sat. časopis Masarykovy koleje, červen 1924, 4 (5, 6), s. 3.

40 Glos, Josef: Na třicítce. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 107.

41 Koželský, František: Tři roky na divokém západě. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 134.

42 Doubek, František: Trn. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 152.

chází fiktivní oznámení slibující „5 egyptek“ za nález pokračování neexistujícího babylonského rukopisu, který má svědčit o sporu ředitele s hospodářem koleje.⁴³ Ve scénáři „*Studentské republiky*“ koluje jedna cigareta mezi studenty, kteří tráví volný večer v Letenských sadech. I ve vzpomínkách je balíček cigaret většinou sdílen a kouření jednotlivce je prezentováno jako něco neobvyklého. Například již zmiňovaný student, který se snažil problémy s láskou vyřešit kouřením cigaret, nebo ilustrace Vidlí zobrazující sen hladového kolejáka. Z obrázku je patrné, že lahev alkoholu, celou krabičku cigaret a množství jídla jen pro sebe mohl mít student pouze ve snu (viz obr. 6).

Ve scénáři „*Studentské republiky*“ představuje kouření jedné cigarety jedním člověkem luxus a značí movitost kuřáka.⁴⁴ Jeden z pamětníků, Janko Alexy, vzpomíná na mnicha Kapucína, který míval tabákové listy a dělil se o ně s některými studenty: „*Ale fráter Vavrínus bol tiež dobrým človekom, s ktorým oddalo sa byť za dobré, lebo pod stolom opatroval opatrne voňavé dohánové listy,*⁴⁵ *ktoré mu Salva pomáhal vypúšťať do povetria*“.⁴⁶

Záměrně jsem uvedla svědectví o konzumaci lihovin a oblíbenosti tabáku, takže by se čtenář mohl domnívat, že každý student musel být milovníkem alkoholu a cigaret, což není pravda. Zároveň je nutné přiznat, že v pramenech figurují obě návykové látky poměrně často, a to převážně v textech, které nebyly určeny k propagaci koleje a jejího dobrého jména na veřejnosti (tedy v povídce, kolejních časopisech nebo románu). Roku 1967 bylo zpovídáno několik bývalých kolejáků scházejících se v hospodě u Schnellů na Malé straně a jeden z rozhovorů vypadal následovně: „*Když jsme se ptali jednoho z nich, inženýra penzisty [...], co považuje za nejpozoruhodnější na koleji, řekl: „To, že z koleje vyšel taky předseda protialkoholního sboru,“ a trochu se napil dvanáctky*“.⁴⁷ Předsedou Ústředního protialkoholního sboru při ministerstvu zdravotnictví byl z bývalých kolejáků Karel Kácl, poslanec Národního shromáždění (1945–1960, 1969–1971),⁴⁸ profesor lékařské chemie na Karlově universitě a autor publikací o toxikologii.⁴⁹ Jeho působení ve sboru je prezentováno pamětníkem jako kuriozita. Mohli bychom namítat, že kdo se pravidelně scházel s bývalými kolejáky v hospodě, považoval přirozeně absti-

43 Vidle, 1922, 2 (4), s. 3.

44 Doubek, F. a Preč, O.: *Studentská republika: filmové libreto*, s. 27, 48.

45 Dohan je synonymum tabáku. Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Praha 1926, s. 314.

46 Janko, Alexy: Jarmilka. In: *Almanach hradčanských kolejáků*, s. 127.

47 Dubský, Josef: WES-TRN. První číslo Trnu, faksimilované vydání. Praha: Odeon, 1967, [přebal].

48 Společná československá digitální parlamentní knihovna. Poslanci a orgány. psp.cz [online], [cit. 2021-06-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=182>.

49 Skála, Jaroslav: *Lékařův maraton: ber a dávej*. Praha 1998, s. 51.

nenty za zvláštnost. Na druhou stranu se pravidelné schůze bývalých koležáků konaly převážně v hostincích a pokud se scházeli v kavárnách, bylo to většinou z důvodu rekonstrukce některého z jimi navštěvovaných hostinců.⁵⁰

Podobný údiv pamětníka nad abstinencí nalezneme rovněž ve zmiňované kolejní statistice z roku 1921, kterou má ve svém fondu Josef Dubský. Statistika je tužkou na několika místech opravena jejím autorem či korektorem, ale některé informace jsou zvýrazněny odlišným druhem tužky. Můžeme se domnívat, že je zvýraznil Josef Dubský, protože o koleji často psal či hovořil⁵¹ a rád schraňoval archivní materiály.⁵² Ve statistice si podtrhl počet studentů z rodin dělníků či zřízeneců nebo jejich zdravotní stav a pouze u jediné jím označené informace se nachází otazník – u počtu abstinentů. Ač se jednalo jen o ty, kdo nekonzumovali lihoviny, je i tak jejich množství na první pohled vysoké, a mohlo se zdát nesprávné. V roce 1921 byla ale situace odlišná. Masarykovy názory měly na kolej nesoucí jeho jméno určitý vliv a nelze podceňovat ani agitaci protialkoholních spolků. Svou roli mohla sehrát zavádějící představa o „veselém studentském životě“, která se projevila na ilustracích Trnu a Vidlí s popíjejícími a pokuřujícími studenty a mohla ovlivnit samotný průběh vzpomínání na vlastní studentská léta. A tak je možné, že i po roce 1926 bydlel na koleji větší počet abstinentů od kouření a lihovin nebo sympatizantů tohoto hnutí, kteří se však nedostali do pomyslného kánonu kolejní historie a byli zapomenuti samotnými pamětníky, ačkoli měli alespoň z počátku sympatie nejméně poloviny koležáků.

50 Dubský, Josef: Hradčanská kolej: Vzpomínky pamětníka. Praha 1979, s.75–79.

51 Dubský, Josef: WES-TRN. První číslo Trnu, faksimilované vydání, [přebal].; Dubský, Josef: Trn je správná knížka – Jan Žižka. Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, 16. 4. 1961, 41–42 (105), s. 5; NA, f. JD, kart. 8, scénář Vivat academia...Vyprávění ze studentské historie. Československý rozhlas, 1. 1. 1970; Dubský, Josef. Opožděná zpověď aneb Chrudim a Trn nebo i naopak – jak je líbo. Sůva: Deník politicko-sociálně-petrolejní s tendencí kaučukovou, 31. 12. 1967, s. 2–3.

52 Dalo by se říci, že je odcizoval, protože v Dubského fondu nalezneme archiválie z místa jeho prvního zaměstnání v Buštěhradě, celou Pamětní knihu dělnické a tělovýchovné jednoty v Rozdělově z let 1905–1938, kolejní statistiky, tři knihy přání a stížností, protokoly z výborových schůzí a několik drobných archiválií včetně časopisu Trn i s razítkem Všestudentského archivu. NA. f. JD, kart. 9, Žádost místní školní radě v Buštěhradě, 21. 12. 1884; NA. f. JD, kart. 8, Trn: zvláštní vydání. 1926, č. 2.

College students – teetotalers?

On the problem of alcohol and tobacco consumption at Masaryk University College in Prague during the First Republic

The article deals with the problem of tobacco use and alcohol consumption at the Masaryk College in Prague during the First Republic. According to surviving statistics from 1921 and 1926, up to half of the students were supposed to be non-smokers and abstainers from alcohol. The terse statistics are juxtaposed with archival documents, print, memoirs, fiction and a film script about the college. These sources mention the consumption of both addictive substances frequently, and it would seem that they were part of everyday life on campus. At the same time, however, they show that these were expensive commodities that students consumed on special occasions or shared, and that a bottle of alcohol and a pack of cigarettes were among the general attributes of a student that may not have been related to the reality of college. The sources therefore present a somewhat misleading picture of a cheerful student life. Moreover, President Masaryk's views on the harmfulness of alcohol probably resonated at the college bearing his name, and abstinence may have been seen by students as a positive value suitable for their own or the college's representation. Thus, it is possible that there were indeed a larger number of teetotalers or sympathisers of the movement on campus, but they are not mentioned in the sources, although they had the sympathy of at least half of the dormitory students at least initially.

Georg Kovář dříve
"Krotitel opic č. 49"
"nyní Kapucínák"

Mnoho zvláštního a zvláštního dáváme tímto na vědomí, že opustil nás po dlouhém soužení náš nejlepší, dlouholetý představa dobrovolných pijáků, a přešel eval se do Kapucínáku č. 3. Kuchlí z č. 45.

DĚLENÍ ^{základní pro agitátor} její myšlenky zrypné pozitivně perličky do německého divadla podle jejího jména. Představa zvala Hofbauer, modernějších západ francouzských. Na jednatelem Kořil.

psal prof. Bena, dlouholetý znalec. Bezročně a za každého počasí.

Nový spolek. Rývalé polavárně doprovozí dámy až do Štěpánova a vzbouř ustavili se v stálek penzionů jak Štěpánov z č. 6). Rovněž si dovolují a neřipatetickým způsobem vopra opá mět. že zdarma přijímají kůlny.

Redaktor ^{základní} ^{č. 5.} ^{č. 5.} ^{č. 5.} H. 2. 21

Obr. 1 Ilustrace o pravidelném požívání alkoholu některými kolejními studenty. (Vidle, 11. 5. 1921, 1 (8), s. 4.)

Obr. 2 Humorný návrh na vybavení plánované novostavby koleje s rozvedem některých nápojů v každém pokoji. (Vidle: Humor.-sat. časopis Masarykovy koleje, duben 1924, 4 (3, 4), s. 4)

Královéhradečtí studenti staví si „Studentský domov“

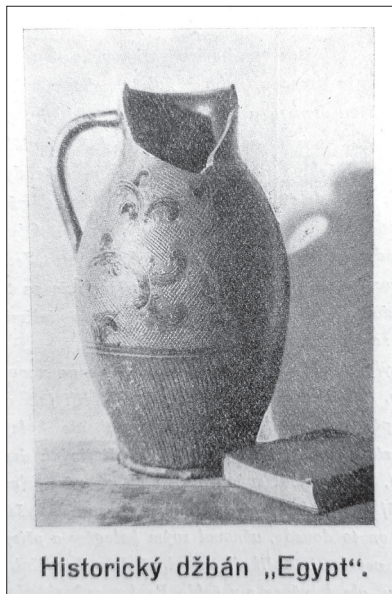

Ten nalevo : Kolego, neulejvej se a koukej ať taky hneš nějak rukama a něco děláš. My jsme tu taky celý den ..

Ten napravo : To máš docela pravdu - já zase čekám - totiž já přemejšlím taky o tom ulejvání a myslím, že to bude přeci jen lepší v tom domově, až bude hotověj.

- 7 -

Obr. 3 Alkohol, tabák či karetní hry jako obecně platné atributy studentů.
(Trn. Satirický časopis akademiků, 1923, 2 (5, 6), s. 7.)

Obr. 4 Džbán zvaný Egypt.
(Šlechta, Karel: Kolejní bard. In: Almanach hradčanských kolejáků, s. 126.)

Historický džbán „Egypt“.

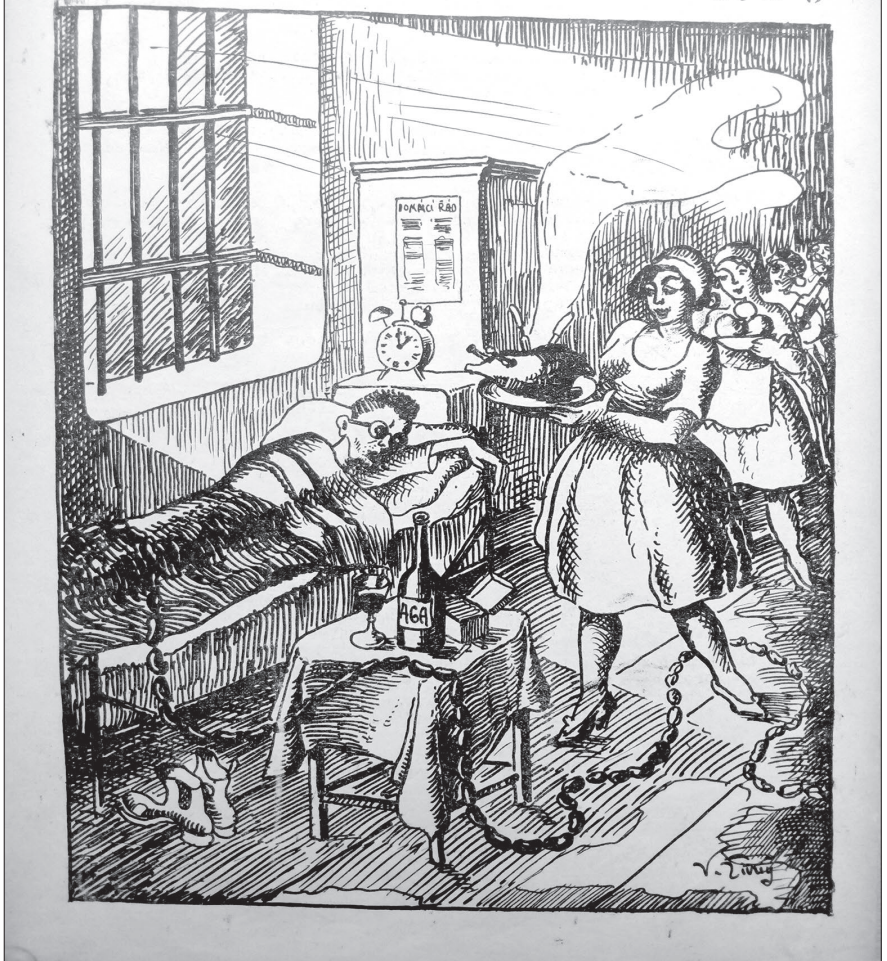

Obr. 5 Kouřící student odjíždějící na prázdniny domů.
(Trn. Satirický časopis akademiků, 1923, 2 (5, 6), s. 6.)

VIDLE

III. ROČNÍK

3. a 4.

Obr. 6 Vyobrazení studentova snu s lahví alkoholu, celé krabičky cigaret a množstvím jídla.
(Vidle, 1922, 2 (3, 4), s. 1.)

The image shows a handwritten table on lined paper. At the top right, the number '245' is written and underlined twice. Below this, the text '16.) Abstinenti:' is written. Underneath, 'a) o pití lihovin:' is written. To the right of this section, the number '150' is circled. Below the circled number, '95' is written. To the right of '95', the number '245' is written and underlined twice. Below this, 'b) o kouření:' is written. Underneath, 'Abstinentů' is written with '100' to its right. Below that, 'Kouřáků' is written with '145' to its right. At the bottom, 'Někdo?' is written with '245' written and underlined twice to its right.

	<u>245</u>
16.) <u>Abstinenti:</u>	
a) <u>o pití lihovin:</u>	
Abstinentů	150
Neabstinentů	95
	<u>245</u>
b) <u>o kouření:</u>	
Abstinentů	100
Kouřáků	145
Někdo?	<u>245</u>

Obr. 7 Zakroužkovaný počet abstinentů na koleji s otazníkem doplněným nejspíš Josefem Dubským.
(NA, f. JD, kart. 3, Statistika Masarykovy studentské koleje podle stavu koncem května 1921)